

कर्मयोगाचे प्रास्ताविक

अनुक्रमणिका

(काही वैशिष्ट्यपूर्ण सूत्रे (मुद्दे.) ' * ' या चिन्हाने दर्शवली आहेत.)

- मनोगत	५
१. कर्मयोगाच्या व्याख्या	६
२. कर्मयोगाचे समानार्थी शब्द : नारायणीय धर्म व कर्मसंन्यासमार्ग	६
३. कर्म व कर्मयोग	६
* निष्काम भाव नसेल, तर तो कर्मयोग नसून नुसते कर्म असणे	७
* कर्मयोगातील कर्म हे कोणतेही कर्म नव्हे, तर वेदविहित कर्म	७
* अशास्त्रीय कर्मे कुशलतेने करण्याकरिता कर्मयोग नसणे	८
* कर्माने समाधान होणे, म्हणजे कर्मयोग साधणे	८
४. कर्मयोगाचा (ज्ञानकर्मसंन्यासयोगाचा) इतिहास	९
५. कर्मयोगाचे महत्त्व	१६
५ अ. कर्मयोगानुसार कर्मांचे महत्त्व	१६
५ आ. व्यष्टी साधनेच्या संदर्भात कर्मयोगाचे महत्त्व	१९
* कर्म कुशलतेने करणे, हा योग	१९
* वासनांचा त्याग करण्यासाठी कर्मयोग आचरणे आवश्यक	२०
* कर्मयोगाने सगळ्या दुःखांपासून मुक्ती मिळणे	२२
* कर्मयोगाने भवरोग (जन्म-मृत्यू होणे) नाहीसा होणे	२२
५ इ. समष्टी साधनेच्या संदर्भात कर्मयोगाचे महत्त्व	२३
* समाजापुढे आदर्श ठेवणे	२४
* समष्टी पुण्य वाढून राष्ट्र आचारविचारसंपन्न व समृद्ध होणे	२४
६. कर्मयोगाची वैशिष्ट्ये	२४
* कर्माची गती (व्याप्ती) गहन असणे	२४
* कर्माचा त्याग करून कर्मत्याग साधू न शकणे	२५

७. कर्मयोगाचे रहस्य म्हणजे कर्तेपणाचा त्याग	२७
७ अ. कर्त्याचे प्रकार, कर्त्याला कर्मानुसार मिळणारे फळ इत्यादी	२७
७ आ. कर्म, ज्ञान व भक्ती या योगांनुसार कर्तेपणाचा त्याग	३२
८. कर्मयोगाचे अनधिकारी	४०
* देव न मानणारा देवमाणूस (सज्जन) म्हणजे तथाकथित कर्मयोगी	४१
* धार्मिक कार्यावर विश्वास नसलेले संत सामाजिक कार्याला लागणे	४२
९. कर्मयोगानुसार करावयाच्या कर्मांचे (साधनेचे) सार	४२
९ अ. कर्मबंधनात न अडकता कर्मे कशी करावीत ?	४२
९ आ. आसक्तीशून्य होऊन निरंतर स्वधर्मकर्म व कर्तव्यकर्म करणे	४४
९ इ. कर्मबंधनात अडकण्याचे कारण : पाच क्लेश	४६
९ ई. कर्तव्य म्हणून केलेले कर्म कर्मबंधनात अडकवत नाही !	४६
९ उ. कर्मबंधनातून मुक्त झाल्याने भगवंताला पावणे !	४७
१०. अनुभूती	४७
- 'कर्मयोगाचे प्रास्ताविक (भाग २)'चा अल्पसा परिचय	४९

मनोगत

‘कर्मयोग’ म्हटले की, काही जणांना भिकाऱ्यांसाठी दानकर्म करणारे, शाळामहाविद्यालये काढणारे व सामाजिक कार्य करणारे ‘कर्मयोगी’ आठवतात. अशांचे कार्य हे बहुतांश वेळा भावनेपोटी वा प्रसिद्धीसाठी होत असल्याने हा कर्मयोग नव्हे. कर्मयोग म्हणजे नेमके काय ? जे कर्म केल्याने आपली आध्यात्मिक उन्नती होऊन आपल्याला ईश्वरप्राप्ती होते, असे कर्म करत रहाणे म्हणजे ‘कर्मयोग’. कर्म, मग ते व्यवहारातील का असेना, त्या योगे चित्तावर संस्कार होऊ न देता संस्कारबंधनातून कायमची सुटका करून घेणे, हे कर्मयोगात अभिप्रेत आहे. हिंदु धर्माला व धर्मशास्त्राला अपेक्षित असे कर्म आसक्ती व फलाशा त्यागून करणे, ही कर्मयोगाची श्रेष्ठ व्याख्या होय. भक्तीयोगी, ध्यानयोगी वगैरेंनीही त्यांच्या साधनेला कर्मयोगाची जोड दिली, तर त्यांची साधना अधिक चांगली होण्यास निश्चितच मदत होते.

‘कर्मयोग’ या विषयाची व्याप्ती मोठी असल्याने त्याच्याशी संबंधित विविध पैलू आम्ही ‘कर्मयोग’ या ग्रंथमालिकेतील विविध ग्रंथांतून स्पष्ट केले आहेत. प्रस्तूत ग्रंथ हा कर्मयोगाविषयी मूलभूत माहिती देणारा व या मार्गाने करावयाच्या साधनेचे सार स्पष्ट करणारा ग्रंथ आहे. कर्मयोगाचा इतिहास; अर्जुनाच्या कर्मयोगासंबंधीच्या शंका व श्रीकृष्णाने केलेले शंकानिरसन; कर्म करण्याचे महत्त्व; व्यष्टी व समष्टी साधनेच्या संदर्भात कर्मयोगाचे महत्त्व; कर्मयोगाची वैशिष्ट्ये; कर्मयोगाचे रहस्य म्हणजे कर्तेपणाचा त्याग आणि कर्मयोग, ज्ञानयोग व भक्तीयोग या मार्गानुसार तो कसा करावा; स्वधर्मकर्म व कर्तव्यकर्म का व कसे करावे इत्यादींचा ऊहापोह हा ग्रंथ करतो.

महान योगतपस्वी गुरुदेव डॉ. काटेस्वामीजी यांनी श्रीमद्भगवद्गीतेतील बऱ्याच श्लोकांचा मतीतार्थ आम्हाला सांगितल्याने कर्मयोगासारखा कळायला कठीण विषय या ग्रंथात सोपा करता आला आहे. याबद्दल आम्ही गुरुदेवांच्या चरणी कितीही कृतज्ञता व्यक्त केली, तरी ती अपुरीच पडेल.

प्रत्यक्ष दैनंदिन जीवनाशी जास्त निगडित असलेल्या कर्मयोगाचे आचरण करून आध्यात्मिक उन्नती करण्याची इच्छा साधकांच्या मनात निर्माण होवो, अशी श्रीगुरुचरणी प्रार्थना ! – संकलक